Chesières sur Aigle, 2 Сент. 1885.

Шановниj земляче,

Оце зараз получив Ваш лист. [illegible] Поспішаюсь одповісти Вам пунктуально.

1. Ja нікола не закидав Вам через Ф-ка, нетовариського поступовання зо ~~Вами~~ мною в справі, котру Ви описуєте ~~[illegible]~~ в початку листа Вашого, т. j. „реформи (перереформації) Зорі", — j нічого не писав Ф-ку про ~~[illegible]~~ Вас. Це, певно, Ф-ко сказав Вам свій суд. Ja з Вами (або ліпше Ви до мене) мав діло не про Зорю, — а про осібну газету під Вашою редакцією і все чекав од Вас звісток, або одповіді на мої листи, — і тепер тілько, коли получив Ваш лист, котриj треба вважати за requiem задуманої газети, — ja ~~[illegible]~~ позволяю собі скласти свій суд і вказати його Вам. Суд цеj такиj, — що все Ваше поступовання цілком не одповіда ~~[illegible]~~ звичаjам, jаких держаться ~~[illegible]~~ європеjські люде в ділових справах.

Ми зачали діло. Ja Вам зразу виjяснив свою вихідну до нього точку, свої умови. Ви приjняли jіх. Ja зробив звісні вступні в цьому ділі перед деjкими діловими людьми. За тим Ви замовкаєте — і через кілька місяців звіщадѣте мене, що Ви ні якимсь резоном вести прилучились до реформи другої газети (добавляючи при тому, що ніякої реформи досі не ма) і що я сам знеохотив вас до редакторства нашої газети тим, що предложов в ред. її П-ка. В середині також звиток Ви розкажете, що були на зборі, на котрому Вам доказав, що Ви [illegible] до мого і що Ви на цьому зборі були мовчаливим свідком!! (не можу) пригадати #

Про „реформу" скажу далі, но скільки я обв'язаний сказати про це, як київський громадянин, — (котрого те саме також ім'я першого поскочить в болото і в Росії, і у Галичині зі всякої глупоти і подлості ~~[illegible]~~ ступінь львівських українофілів. А тепер скажу про П-ка.

Я предлагав його в редакцію, ~~[illegible]~~ бо вірив, що редакція буде коллективна, ~~і [illegible] не [illegible]~~ а П-к чоловік не дурний і досить охочий до всякої ~~[illegible]~~ роботи, — далі дива того, що,+ його знаючи з вістю боку в Росії, і котрим прийшлось обернутись до нього, в котрій він буде, — а наконець тому, що буть може то взяти широку часть в праці дасть газети. ~~[illegible]~~ Вводячи себе в думі предлагав я себе alterum me, котрого я найбільше знаю і котрий найближче до мене, нібі з тими котрих я зовсім не знаю, і котрі, як Ви писали, мусили бути в редакції. Я тим паче не думав обрадити Вас особисто, що знав досі, що Ви були з П-ком вкупі в редакції Другої, Гром. Друга і що Ви з

щоб Ви вдовольнились за достаточну відповідь П-ка, що, і він був в переписці з Др-м до перелому — поки не взнав, що Др. вкрав у Оконського перед поїздкою двоє [illegible]..??)

Л-ком в jакiй приjателї. Коли ж тепер Ви менї кажете, що моjе „предложенiе сталось Вам" тим дотикливiше… що jа буду потурака знаjу, jаку симпатiju може Л-к в Галичинї не тiльки серед старих, але j серед молодiжи", — то jа можу тiльки здивуватись.

Jаке дiло нам з Вами до „старих"? Jiх анти-патiя jесть добра нам рекомендацiя. Що ж до молодiжи, — то менї j не снилось, щоб вона елiмiнацiju аннiгiлiзувала Л-ова. Правда, jа читав (слу-хаjте, ~~що~~ (ще бiльше нiж подлостi) напи-санну в „Дiлi", котроj офiцijальним редак-тором состоiть молодиj, говорила Л-ка (про котрого Л-к довше говорив, jак про нij-симпатичного собi чоловiка), та коли б уся молодiж Галичини справдi була солiдарна з тоjеjу газетоjу, — то це б значило, що j вона не варта нiчого старих [illegible]-цiв, — i що значить ~~[illegible]~~ нам треба ви-давати газету, щоб создати нову молодiж.

Не решти, ~~[illegible]~~ давно менi, чому ж Ви в себi, ще зараз же не написали менi то, що тепер пишете, — а натомiсть приj-мали мою умову i обiцяли написати неjакого-ном програму, і т. і.???

II, Тепер про „згоду-реформу"! Jа не можу судити про те, jаку вартiсть i jакi рецепт може згода невiдомих менi людей, котрi называjуть себе галицькоjу молодiжжю, з старою редакцiєю Зорi. По правдi, не моjе дiло судити i про те, jака може бути згода мiж Вами ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ котриj сбираjеться популяризувати Реjса, j потом ом Огоновським ~~котрого~~ На могу судити тим паче, що Ви не пишете ні про які принціпи громади, — а тілько про ~~от~~ особи редакторів, котрі мусять знаменувати громаду. Але, коли Ви кажете, що громада поступила і на базис „українцов“, то тут ја собі позволяю сміть своє суждение имѣть.“

Перш усього згода, пак згода! По јакому праву Кон., чи хто другиј не обернувся в цьому ділі до мене, до П—ка і до П—ка? По јакому праву П—к не був покликаниј на раду? Оставивши на боці те, що ми, објективно кажучи, јак літератори, не гірші од М. Под. і т. п., — ми не тілько не вилімінувані з украјінськоі громади, а навіть рівночасно з тим, јак нас елімінујуть у Львові, украјінці поручајуть нам написати звісні праці, посилајуть нам гроші і т. д.

Нарешті і најголовніше, ~~кијівська украјінська~~ ~~громада~~ ніхто не може права робити од імени кијівськоі укр. громади заяв, противних декларацији 1873 (отпечатаноі мною в ред. Громади), — котра јесть ніщо друге, јак основа програми, котру ја Вам послав. Ту декларацију підписано було і нами і другими людьми, котрі тепер не різними кінцями провадјуть дива нашого народнього діла і котрі не можуть пригнати своїми представителями, а ще більше наплювати панів з „Діла", „Тов. Шевченка" і т. п. Як собі хочете, а тут з українцями вийшло по моїй мірі [illegible] до.

По Вашим же словам виразно виходить, що з цього угодово-реформового поля не буде ніякого діла. По моєму — вийде треба 2-3 років, на котрі відкладено вступ справ прогресивної сфери і прогресивної партії в Галичині, а вмісті з тим і підкопались позиції від українофілів і в Россії. Певно, так станеть через те, що інакше не може бути, — а через те треба помиритись з цим фактом. За себе скажу, що я вже майже помирився, — та жалко мені Вас, — бо Ви багато винні в тому, що так сталось, і ~~так~~ ні бо Ви підривали і справу, і самого себе. Через кілька років справа виплаве, — але керманичем буде хтось інший, — а не Ви!.....

Про Рейса зараз ~~буду~~ почну клопотати, як вернусь в Женеву, т. і через кілька днів. Тільки одного Рейса мало два тер видавництв, які Ви задумуєте.—

Вчасні [illegible] справу посилки мені Ваших книг: я нічого не получав. Требуйте з почти.—

Вчора післав я карту К-ку, прохав розпитатись о його здоров'ю:

Чи була коли друкована по польськи Gesta Romanorum? бо їх є рукопис, учи про них хтів писав.

В звичайних курсах пол. літер. не- ме споминають, а я не вірю, щоб G. R. не було по польськи.— Справку дайте мені треба 22/е, 22/е стор.—

Ваш М. Др.

Отсе що перечитав Ваш лист, і тепер найбільше кинулось мені в очі, що „Зоря" має тепер матеріал з України. Я не сумніваюсь, що той матеріал дано не на Вашу газету. От і весь результат Вашої унії-згоди: ~~[illegible]~~ ? погодився з О + ((=−1) і забрали матеріал, даний Франкові,— а Франко був „мовчачим свідком", а потім підписав згоду. Воістину свята Унія, не згірше тої, котру боронивъ львівські народовці од „фанатиків нігілізму".